

Afgørelser – Reg. nr.: 07256.00

Fredningen vedrører: Gammelskov Mose

Domme

Taksationskommissionen

Naturklagenævnet

Overfredningsnævnet   15-12-1980

Fredningsnævnet   21-10-1980

Kendelser

Deklarationer

OVERFREDNINGSNÆVNET>

OVERFREDNINGSNÆVNET

NY ADRESSE
AMALIEGADE 7
1256 KØBENHAVN K

Amaliegade 13
1256 København K
Telefon 01-1195 65

Dato: 15. december 1980.

Fredningsregistret,
Amaliegade 13,
1256 København K.

J. nr.: 2473/80

REG. NR. 7256

Overfredningsnævnet har dags dato tiltrådt de afgørelser om fredning af Gammelskov Mose og Gammelskov Batteri, som fredningsnævnet for Sønderjyllands amts nordlige fredningskreds har truffet den 21. oktober 1980.

Formålet med fredningen er dels at bevare de sidste rester af mosen som et udyrket sø- og moseareal og dels at frilægge nogle sprængte batterianlæg og give offentligheden adgang til dette areal.

Fredningen indebærer, at staten v/miljøministeriet erhverver de omhandlede arealer.

P. O. V.

E.B.

Svend Petersen
Svend Petersen

FREDNINGSNÆVNET >

U d s k r i f t

a f

kendelsesprotokollen for naturfredningsnævnet
for Sønderjyllands amts nordlige fredningskreds

--oo0oo--

Fredningsnævnet har den 21. oktober 1980 truffet følgende

a f g ø r e l s e

om fredning af Gammelskov mose og -batteri i Nr. Rangstrup kommune
(Fr. 92/1975)

--oo0oo--

Ved skrivelse af 9. juni 1975 anmodede det daværende Fredningsplanudvalg for Sønderjyllands amt fredningsnævnet for Sønderjyllands amts nordlige fredningskreds om at rejse fredningssag for et område på ca. 280 ha omkring Gammelskov mose og krat i Nr. Rangstrup kommune 2 - 4 km nordøst for Agerskov by.

Følgende ejendomme var helt eller delvist omfattede af fredningsbegæringen:

Matr. nr. 2, 3, 31, 54, 55, 77, 80, 81, 86, 99, 105, 239, 246, 398, 472, 501, 510, 618 og 677 Agerskov by og sogn og

matr. nr. 15, 18, 19, 35, 75 og 96 Galsted, Agerskov sogn, samt matr. nr. 8 og 32 Rangstrup, Agerskov sogn.

Ifølge fredningspåstanden var formålet med fredningen i det væsentlige,

at arealerne skal bevares i deres hidtidige tilstand og fortsat kun anvendes til sædvanlig landbrug og skovbrug, herunder at Gammelskov sø ikke tørlægges, og at områdets mose- og søstruktur bevares og plejes, at de i området værende forhistoriske og historiske minder bevares og plejes, og at der åbnes adgang til området på passende steder til rekreativ anvendelse for befolkningen og til undervisningsbrug.

Til støtte for fredningspåstanden var der fra fhv. overlærer R. F. Sørensen, Padborg, indhentet en geologisk udtalelse, hvori det bl. a.

hedder:

"Gammelskov mose mellem Rangstrup og Agerskov ligger højt på Toftlund bakkeø, 67 m over havet vistnok de højest beliggende åbne vande i Sønderjylland.

Alene beliggenheden og de landskabelige forhold gør området fredningsværdigt.

Her ønsker jeg kun at nævne en videnskabelig interesse i området, som jeg har drøftet med Danmarks Geologiske Undersøgelses Moselaboratorium ved statsgeolog dr. Svend Th. Andersen.

Da der nogle steder i Toftlund bakkeø er fundet interglaciale (mellemistider) moser under overfladejorden, bl. a. i nærheden af Agerskov, og da der menes at den største af småsøerne er en naturlig sø, er den mulighed ikke udelukket, at søen ligger ovenpå en interglacial mose eller -sø. Der kendes kun eet sådant tilfælde i Danmark."

I en¹fredningspåstanden citeret udtalelse af museumsinspektør Hans Neumann, Haderslev, hedder det:

"De arkæologiske interesser i det foreslået fredede område, ligger i, at der i området findes 4 fredede høje (3 i Gammelskov krat og 1 nord for Gammelskov mose) samt 14 overpløjede gravhøje. Af de overpløjede, der endnu tydeligt fornemmes i terrænet, skal specielt nævnes "Viehøj", hvor der har ligger 2 nabohøje samt "Te-1-ovnshøj".

Et fund af jernalders lerkar i Gammelskov mose viser, at det var en offermose, hvor der i dag er mulighed for nye fund."

Naturfredningsrådet har i en udtalelse, vedlagt fredningspåstanden, anført bl. a. følgende:

"Gammelskov mose fremtræder i dag som et fladt lyng- og engområde med fire åbne vandflader. De to sydligste af disse ser ud til at være opstået ved tørvegravning, hvorimod de nordlige efter alt at dømme er naturlige, meget lavvandede småsøer. Ved besigtigelsen 3. juli 1974 var den vestligste af søerne uden vand, men

der stadig var vand i den store mod øst, selv om den bar præg af at have haft noget højere vandstand.

Vandet i vandsamlingerne er meget brunt og uigennemsigtigt, antagelig en følge af udvaskning af humus fra de omgivende hede- og engarealer. Gammelskov mose er en arealmæssig beskeden, men alligevel botanisk og ornitologisk værdifuld repræsentant for de bekendte sønderjydske hedemoser, og den er således i høj grad bevarelsesværdig.

Rådet kan derfor ikke anbefale, at der gives tilladelse efter naturfredningsloven til tørlægning af de to østlige småsøer ved opløjning af allaget og bortledning af vandet, idet disse søer i høj grad betinger lokalitetens naturhistoriske værdi."

Der foreligger endvidere en lokalhistorisk udtalelse til støtte for fredningspåstanden, som ligeledes er anbefalet af Danmarks Naturfredningsforening, Fortidsmindeforvaltningen og Nr. Rangstrup kommune.

Fredningssagens rejsning er bekendtgjort af fredningsnævnet i Statstidende og de lokale dagblade den 29. august 1975, hvorefter offentligt møde med de berørte lodsejere - ialt 12 - og myndigheder er afholdt den 25. september 1975. - Herefter har der været flere møder med bl. a. lodsejerne, hvoraf nogle var imod en fredning. Der har været ført separate forhandlinger med enkelte lodsejere, som ville blive stærkt berørt af eventuel fredning, ligesom de pr. 1. januar 1979 ikrafttrådte bestemmelser i naturfredningsloven om vådområder har været indraget i drøftelserne.

På et offentligt møde den 22. april 1980, hvortil bl. a. samtlige af fredningspåstanden berørte lodsejere var indkaldt med opfordring til at fremkomme med erstatningskrav i tilfælde af, at fredningspåstanden afvistes, gav sagsrejseren, nu Sønderjyllands amtsråd, hvorved bemærkes, at Danmarks Naturfredningsforening ved skrivelse af 12. april 1978 er indtrådt som medrekvisitent, udtryk for, at fredningsafdelingen stadig fandt sø- og moseområderne samt arealet omkring fæstningsværkerne fredningsværdige. Det blev samtidig tilkendegivet, at det offentlige eventuelt var interesseret i at erhverve de pågældende områder.

Naturfredningsrådet har i en senere erklæring af 29. april 1980 udtalt bl. a. følgende:

"Der foreligger ikke undersøgelser til påvisning af, om der i jordlagene under Gammelskov mose findes en søaflejrings fra sidste mellenistid, således som antydtes af fhv. overlærer R. P. Sørensen, Padborg, i udtalelse vedlagt fredningspåstanden. Rådet kan ikke afvise denne mulighed, men mener iøvrigt at en fredning af mosens bør begrundes med dens nuværende kvaliteter.

Naturfredningsrådet har bemærket, at der ifølge meddelelser fra Jernalderen vedlagt fredningspåstanden, er gjort fund af lerkar/i mosens. Dette viser at tørvelagene er af betydelig alder, i hvert fald et par tusind år. Herved gøres det muligt udover arkæologiske undersøgelser, at foretage geologisk-botaniske undersøgelser af tørven til belysning af mosens oprindelse og omegnens plantevækst og bebyggelseshistorie i fortiden. En opløjning af tørven vil ødelægge disse forskningsmæssige muligheder og må derfor frarådes."

Under hensyn til det under fredningssagens behandling fremkomne og efter yderligere forhandlinger mellem amtsrådet og gård-ejer Enemark, hvorunder eventuelt frednings geografiske udstrekning og de nærmere retningslinier i forbindelse med eventuel afståelse af arealer til det offentlige er blevet nærmere aftalt, er der af sagsrejseren udarbejdet et revideret fredningsforslag af maj 1980.

Sagsrejseren har senere oplyst, at man efter drøftelse af sagen med fredningsstyrelsen skal anbefale, at de pågældende arealer overtages af miljøministeriet ved skovstyrelsen.

Nævnet skal udtale:

Under hensyn til de i fredningsforslaget af maj 1980 angivne formål og på baggrund af de i sagen foreliggende oplysninger om arealernes geologiske, arkæologiske og historiske forhold finder nævnet, at alene de af forannævnte fredningsforslag omfattede arealer opfylder naturfredningslovens betingelser for at være fredningsværdige.

I medfør af naturfredningslovens § 1, stk. 1, nr. 2 og 3,

vil herefter et ca. 9,55 ha stort moseareal af matr. nr. 3 og 618 Agerskov by og sogn, og et ca. 2,55 ha stort skovareal af matr. nr. 3 Agerskov by og sogn med en placering og udstrækning, som nærmere fremgår af vedhæftede kortbilag af maj 1980 i mål 1:4000 og 1:25.000, være at frede.

Fredningens formål er for så vidt angår mosen at bevare de sidste rester af Gammelshov mose som et udyrket sø- og moseareal og som et fristed for den naturlige flora og fauna, og for så vidt angår batterierne at frilægge de sprængte batterianlæg og give offentligheden adgang dertil.

For at opfylde ovennævnte formål bestemmes:

- I. De fredede arealer afstås i henhold til naturfredningslovens § 18, stk. 5, til miljøministeriet v/skovstyrelsen.
- II. Der etableres vejadgang jfr. udstykningslovens bestemmelser - til mosen, fra kommunevej 266 gennem matr. nr. 3 Rangstrup ad en ca. 250 m lang og 4 m bred vej - til batterierne, fra kommunevej 266 gennem matr. nr. 3 Agerskov ad en ca. 400 m lang og 4 m bred vej, og med en placering som nærmere fremgår af ovennævnte kortmateriale.
- III. Iøvrigt pålægges der følgende fredningsbestemmelser:

Område A (Mosen):

1. Arealet skal henligge i sin nuværende udyrkede tilstand.
2. Der må ikke drives jagt på arealet.
3. Det offentlige skal pleje arealet, således at mosens naturlige flora og fauna opretholdes og fremmes, og således at mosens åbne præg bevares.
4. Offentligheden får ikke adgang til arealet.
5. Der kan af det offentlige meddeles tilladelse til at udføre naturvidenskabelige undersøgelser i mosen.
6. Det offentlige og ejeren af matr. nr. 3 Rangstrup aftaler nærmere retningslinier for etablering, standard, vedligeholdelse af vejadgangen og eventuel afskiltning. Omkostningerne herved afholdes af det offentlige.

Område B (Batterierne):

1. Det offentlige skal pleje batteriarealet således, at dette holdes i en skovtilstand af spredte bøge- og egetræer, og således at batterierne er tilgængelige for offentligheden,
2. Det offentlige udarbejder et ordensreglement for færdsel og ophold, hvori der bl. a. nævnes, at færdsel er på eget ansvar.
3. Der kan af ejeren på matr. nr. 3 Agerskov, i forbindelse med afholdelse af jagt på naboskovarealerne, drives begrænset jagt på arealet.
4. Der udlægges ved kommunevej 266 på del af matr. nr. 3 Agerskov en offentlig parkeringsplads.
5. Det offentlige foretager en afskærmende beplantning af parkeringspladsen.
6. Det offentlige og ejeren af matr. nr. 3 Agerskov vedligeholder vejadgangen efter nærmere aftalte retningslinier.
7. Det offentlige opsætter 1 m højt trådhegn i arealets vestlige side og ca. 70 m mod syd ind på matr. nr. 3 Agerskov.
8. Det offentlige opsætter i samarbejde med Sønderjyllands amtsråd en oplysende skiltning.

Fredningsnævnets afgørelse kan påklages til Overfredningsnævnet, Amaliegade 13, 1256 København K, i overensstemmelse med reglerne i naturfredningslovens § 26. Klagefristen er 4 uger fra den dag, da afgørelsen er meddelt den pågældende.

Afgørelsen vil være at tinglyse på matr. nr. 3 og 618 Agerskov by og sogn med prioritet forud for al pantegæld og andre retligheder af privatretlig oprindelse.

T h i b e s t e m m e s :

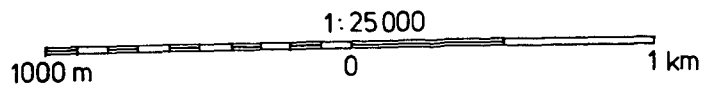
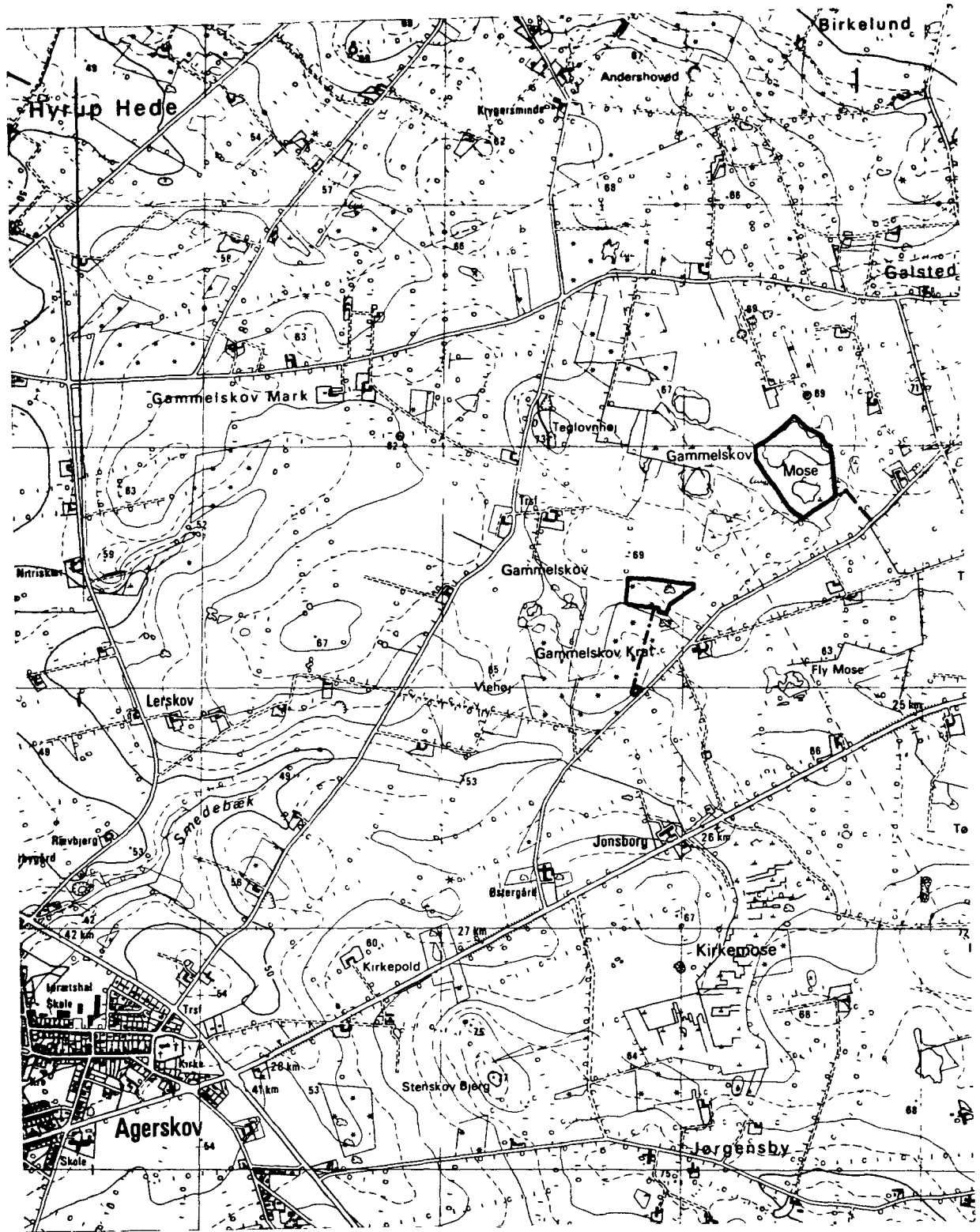
Dele af matr. nr. 3 og 618 Agerskov by og sogn fredes som ovenfor bestemt.

P. Malchau

N. Aa. Madsen

Villiam Thomsen

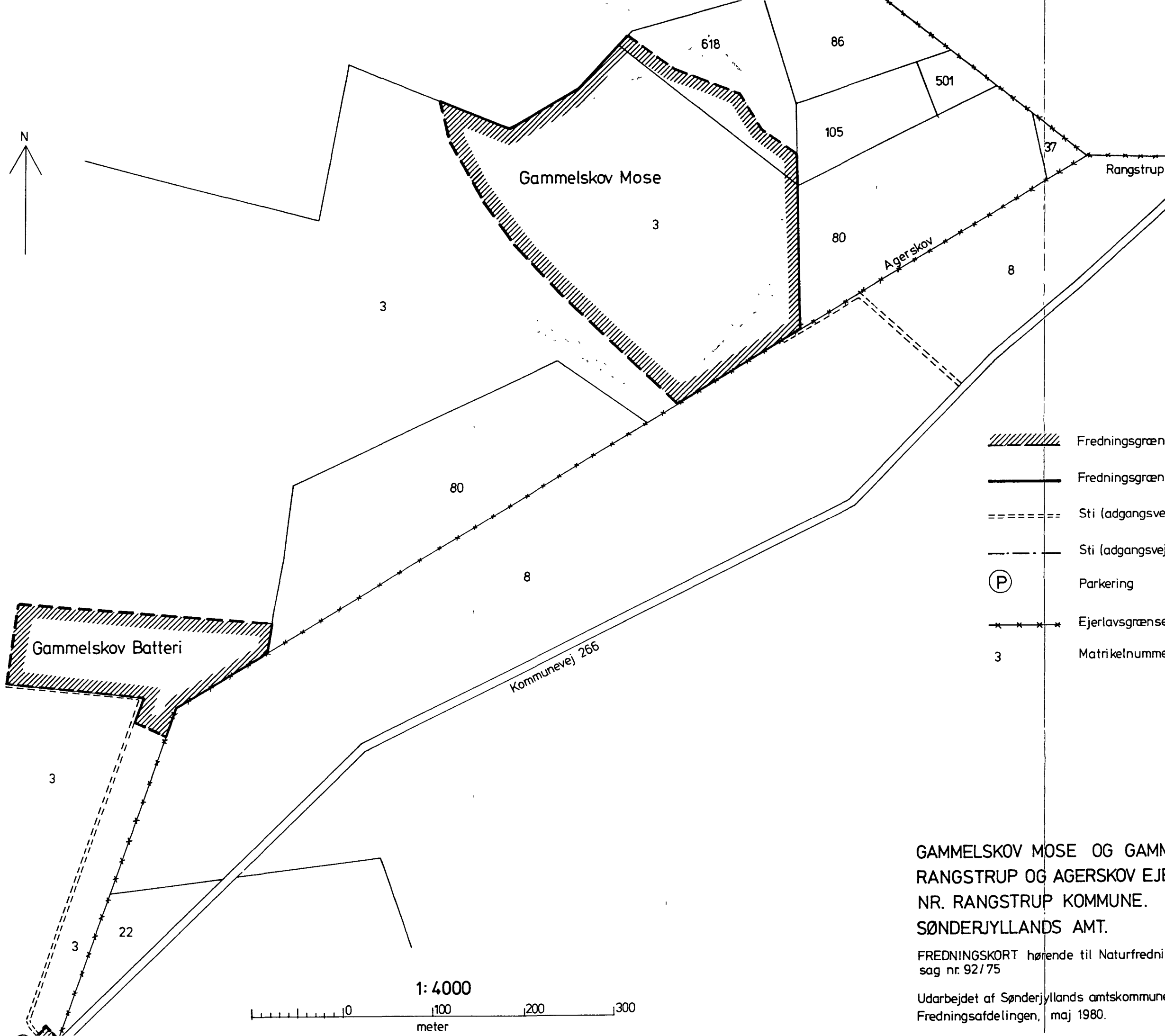
--ooOoo--

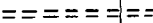

Oversigtskort, 1: 25 000.

Udsnit af kortblad 1212 III NV

TIL TJENSTLIG BRUG VED
SØNDERJYLLANDS AMTSKOMMUNE
SÆRTRYK MED GEODÆTISK INSTITUTS
TILLADELSE (A 400/76).

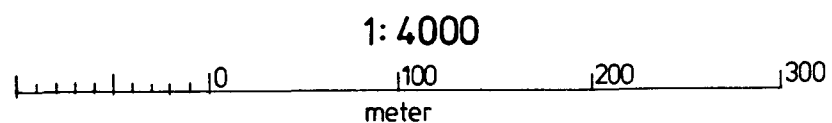

- Fredningsgrænse, 1:4000.
- Fredningsgrænse, 1:25000.
- Sti (adgangsvej), 1:4000.
- Sti (adgangsvej), 1:25000.
- Parkering
- Ejerlavsgænse
- Matrikelnummer

GAMMELSKOV MOSE OG GAMMELSKOV BATTERI.
 RANGSTRUP OG AGERSKOV EJERLAV, AGERSKOV.
 NR. RANGSTRUP KOMMUNE.
 SØNDERJYLLANDS AMT.

FREDNINGSKORT hørende til Naturfredningsnævnets
 sag nr. 92/75

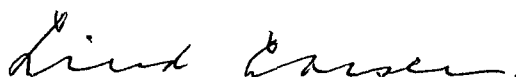
Udarbejdet af Sønderjyllands amtskommune.
 Fredningsafdelingen, maj 1980.

Sønderjyllands amtskommune, fredningsafdelingen, har indstillet, at der meddeles dispensation til det ansøgte.

Fredningsnævnet meddeler i medfør af naturfredningslovens §§ 34, stk. 1, og 47a dispensation til den ansøgte udstykning, således at hele det udyrkede areal (matr. nr. 1021 Ager-skov) efter udstykning er omfattet af fredningsbestemmelserne, og at fredningsservitutten på det areal, der overføres til matr. nr. 973 Agerskov, ophæves.

Lind Larsen

Fredningsnævnets afgørelse kan påklages til overfredningsnævnet senest 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt. En tilladelse eller dispensation må ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet. Er klage indgivet, må tilladelsen eller dispensationen ikke udnyttes, med mindre den opretholdes af overfredningsnævnet. Tilladelsen bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 5 år fra dens meddelelse.

Sendt til:

Landinspektørkontoret i Toftlund + bilag.

Sønderjyllands amtskommune, fredningsafd., j.nr. 8-70-53-1-525-1/86.

Nørre-Rangstrup kommune, teknisk forvaltning.

Fredningsstyrelsen, 3 ekspl.

Danmarks Naturfredningsforening + lokalkomitéeen.